

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 28 mars 1922 kl. 1 e. m.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av herrar Johanssons i Bro och Johanssons i Hörninge motion, nr 178, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillämpning av gällande författningar om elektriska ledningars framdragande inom kronoegendomar.

Närvarande: Herrar Eriksson i Stockholm, Ros, Ericson i Boxholm, Jeppsson*, Karlström i Lummelunda, Hansén, Johansson i Krogstorp, Svärd, Lundquist*, Knutsson*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 178, som för förberedande behandling hänvisats till utskottet, hava herrar Johansson i Bro och Johanson i Hörninge hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om nödiga åtgärders vidtagande för att vid tillämpningen av gällande författningar om elektriska ledningars framdragande inom kronoegendomar, dels arrendator, som erhåller tillstånd att för sådan egendom ingå i elektrisk distributionsförening, måtte skyddas mot indirekta höjningar av arrendet på sätt ovan sagts, dels kronoegendomen komme att till distributionsföreningen intaga samma ställning som annan egendom, för vilken delaktighet däri vunnits.

Till stöd för denna hemställan hava motionärerna anført följande:

»I § 8 av K. K. 19 maj 1916 (S. F. S. nr 173) med vissa bestämmelser rörande elektriska starkströmsledningars anordnande i för-

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 13 saml. 3 avd. 3 häft. (Nr 4.) 1

hållande till trafikleder m. m. stadgas, att vid lednings framdragande med Kungl. Maj:ts tillstånd inom område för kronoegendom skola vissa i paragrafen angivna regler tillämpas, bl. a. den att för erforderlig mark skall utgå ersättning i enlighet med gällande expropriationsgrunder. Rimligtvis avser detta stadgande blott anläggning av ledning, som föres över ifrågavarande kronoegendom men för densamma saknar intresse eller betydelse. Emellertid har stadgandet tillämpats eller åtminstone försök gjorts att i praxis tillämpa detsamma även å sådan kronoegendom, vars arrendator med vederbörligt samtycke ingått som medlem av elektrisk distributionsförening till fördel för samma egendom.

Enligt de mellan vattenfallsstyrelsen och resp. distributionsföreningar ingångna avtal är dock medlem skyldig att kostnadsfritt upplåta mark för föreningens kraftledningar. Om alltså ovannämnda § 8 i 1916 års K. K. skulle här tillämpas, blir det icke distributionsföreningen utan i sista hand kronoarrendatorn, som får betala ersättningen till kronan. En dylik skärpning i arrendevillkoren, ty något annat blir en dylik skyldighet praktiskt taget icke, brukar dock ej ingå i de villkor för kronoegendomens elektrifiering, som uppställas, när arrendatorn erhåller tillstånd att för egendomen ingå i distributionsföreningen. Och att icke heller samma skyldighet skäligen borde ingå i villkoren följer därav, att elektrifieringen, som i själva verket ej medges, om den ej kan anses höja egendomens eget värde, föranleder kostnader, som drabba arrendatorn utan att ens kunna tänkas bli ersatta av honom med självkostnadspris vid arrendets frånträdande.»

Motionärerna anförde slutligen att någon ny lagstiftning i detta ämne knappast vore av behovet påkallad, om allenast gällande författningar tillämpades på ett med billighet och sakens natur förenligt sätt. Detta vore till synes icke alldeles säkerställt, utan tillämpades olika praxis i olika fall.

Utskottet har genom vederbörande ledamot av statsrådet inhämtat utlåtanden från kungl. domänstyrelsen och kungl. vattenfallsstyrelsen; och äro dessa utlåtanden härvid fogade såsom bilagor.

Utskottet.

Ett av de mera framträdande dragen uti den nyligen genomförda reformen av vår vattenrättslagstiftning utgöra utan tvivel de uti den nya vattenlagen meddelade bestämmelserna i syfte att underlätta landsbygdens elektrifiering.

Det ligger i öppen dag, att det för vårt folks allmänna sociala och ekonomiska utveckling måste betraktas såsom en angelägenhet av allra största vikt, att vid genomförande av ifrågavarande lagstiftning, de

genom densamma åsyftade resultat, icke må kunna äventyras till följd av ett mer eller mindre formalistiskt åskådningssätt hos de myndigheter, som innehava beslutanderätt i de frågor, som i ett eller annat avseende äro av betydelse för sagda utveckling. Enligt utskottets uppfattning torde det ej heller vara ur vägen, att det från riksdagens sida betonas, att statsmyndigheterna, då de ställas inför frågor av ovan nämnda beskaffenhet, aldrig böra lämna ur sikte dessa frågor ovan antydda djupare innebörd, och att sålunda vid frågornas avgörande hänsynen till formella synpunkter icke må mer än nödigt lägga hinder i vägen för strävandena att låta den elektriska kraften i största möjliga utsträckning och på gynnsammast möjliga villkor komma även landsbygdens befolkning tillgodo.

Den uti förevarande ärende förebragta utredning synes utskottet giva vid handen, att med avseende å det i motionen berörda spörsmål eller frågan om de villkor, varunder arrendator av viss kronojord, kan tillgodogöra sig delägareskap i elektrisk distributionsförening, ovanberörda synpunkter icke kommit att behörigen beaktas.

Utskottet hyser nämligen i likhet med vattenfallsstyrelsen den uppfattningen, att då domänstyrelsen beträffande den del av över kronoegendom dragen elektrisk ledning, som endast är av nytta för andra föreningens medlemmar med stöd av ovannämnda kungörelsen den 19 maj 1916, kräver full ersättning av arrendatorn för markintrång, utvecklingen av kronoegendomarnas elektrifiering torde komma att hämmas. Då uttagande av dylik ersättning obestridligen måste innebära en höjning av arrendeavgiften till kronan, lär det i allt fall vara uppenbart, att utsikten att drabbas av en dylik arrendeförhöjning icke kan vara ägnad att uppmuntra arrendatorn till deltagande uti företag, varigenom kronoegendomen skulle bliva elektrifierad. Men givetvis bör såsom vattenfallsstyrelsen i sitt utlåtande framhåller, kronan hava samma intresse för befrämjande av jordbrukets elektrifiering som den enskilda jordägaren.

Domänstyrelsens uti ärendet avgivna yttrande synes utvisa, att styrelsen funnit den i motionen omförmälda bestämmelse i ovannämnda kungl. kungörelse äga sådan innebörd, att det av domänstyrelsen tillämpade förfaringssätt vore på grund av bestämmelsernas avfattning ofrånkomligt. Då utskottet emellertid i anslutning till vad ovan anförts hyser den meningen, att kronoarrendator vid anslutning till elektrisk distributionsförening icke bör komma i sämre ställning än enskild jord-

ägare, har utskottet funnit motionen i den mån den kräver åtgärder för berörda olägenhets undanröjande böra av riksdagen bifallas.

På grund härav får utskottet hemställa,
att andra kammaren måtte för sin del besluta,
att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga de åtgärder, Kungl. Maj:t kan finna erforderliga för att den i motionen omförmälda bestämmelse i kungl. kungörelsen den 19 maj 1916 icke må kunna anses utgöra hinder för kronoegendom, att till elektrisk distributionsförening intaga samma ställning, som annan egendom, för vilken delaktighet däri vunnits.

Stockholm den 24 mars 1922.

På utskottets vägnar:

ERNST ERIKSSON.

*Bilaga 1.**TILL KONUNGEN.*

Genom nådig remiss den 17 februari 1922 anbefalld att i anledning av framställning från riksdagens andra kammarens tredje tillfälliga utskott avgiva utlåtande över en till samma utskott remitterad motion angående tillämpningen av gällande författningar om elektriska ledningars framdragande inom kronoegendomar får domänstyrelsen i underdånighet anföra följande.

I de nådiga resolutioner, som hittills utfärdats angående tillstånd att framdraga och nyttja elektriska ledningar å de under styrelsens förvaltning stående kronoegendomar, har i allmänhet koncessionstiden bestämts till fyrtio år samt föreskrivits det villkoret, att den elektriska anläggningen skulle utföras och nyttjas med iakttagande bland annat av föreskrifterna i kungl. kungörelsen den 19 maj 1916 med vissa bestämmelser rörande elektriska starkströmsledningars anordnande i förhållande till trafikleder och svagströmsledningar med mera. Enligt samma kungörelses § 8 skall vad av kronoegendoms mark för ändamålet erfordras för den tid tillstånd meddelats att hava ledningarna framdragna inom kronoegendoms område upplåtas mot ersättning på sätt i nämnda § moment 1 närmare anges, och skall ersättningen, därest ledningens innehavare så önskar, på anmälan av honom fastställas av styrelsen, men i annat fall eller om ledningens innehavare icke åtnöjes med den av styrelsen faställda ersättningen, efter hans val och på hans bekostnad bestämmas av tre gode män eller på annat i kungörelsen omförmält sätt. Författningen hänvisar för övrigt till de grunder för ersättnings bestämmande, vilka stadgas i expropriationslagen och lagen den 27 juni 1902 om elektriska anläggningar, och skall jämlikt 1 § 4 momentet i sistnämnda lag, där jord eller lägenhet avses att användas för annans räkning än kronans, förhöjning i ersättningen äga rum med hälften av det belopp, som jämlikt de i expropriationslagen stadgade grunder skall utgå. I ovannämnda kungörelses 8 § 4 moment är vidare föreskrivet att, därest befintlig skog finnes för ledningens skull böra borttagas, ledningens innehavare äger att, sedan skogen på hans anmälan blivit av vederbörande revirförvaltare utstämplad, fälla densamma och att det åligger ledningens innehavare att ersätta ej mindre kostnad för utstämplingsförrättning än även efter värdering på sätt i moment 1 av sagda § är stadgat skada och förlust, som kan uppstå genom nedhuggning av skog eller enstaka träd.

Sedan Kungl. Maj:ts resolution kommit domänstyrelsen tillhanda överlämnas avskrifter därav till länsstyrelsen, som har att tillse att, sedan på föranstal-

tande av ledningens innehavare ersättning för i anspråk tagen mark av kronoegendomen blivit på föreskrivet sätt bestämd, ersättningsbeloppet kommer domänfonden tillgodo. I de flesta fall begär ledningens innehavare, som i regel är en distributionsförening, ersättnings fastställande av styrelsen. I så fall anmodas domänintendenten och, där skog beröres, jägmästaren att uppgöra förslag till ersättning, med ledning varav styrelsen fastställer beloppet. Vederbörande myndighet anmodas därefter tillse, att det fastställda ersättningsbeloppet kommer domänfonden till godo. Är föreningen ej nöjd med styrelsens beslut, äger den att förfara på sätt ovan sägs.

Då framställning gjorts av ledningens innehavare att styrelsen måtte bestämma eventuell ersättning, har styrelsen på grundval av i förenämnd ordning uppgjort förslag fastställt sådan ersättning med ledning av förberörda författningars bestämmelser och av vattenfallsstyrelsen uppgjorda normer, därvid, om ledningen framdragits för annans räkning än kronans, förhöjning skett med 50 procent i enlighet med 1902 års lag. Sedan Eders Kungl. Maj:t i anledning av därom gjorda ansökningar i särskilda fall, första gången genom nådigt brev den 22 februari 1918 i fråga om kronoegendomarna Östanbro nr 3 och 4 i Västmanlands län, i vilket fall ersättningen bestämts av gode män, och sedermera genom nådigt brev den 20 januari 1920 angående kronoegendomarna Glemminge och Lillö kungsgård i Kristianstads län medgivit att då över ifrågavarande kronoegendomar draga ledningar tillkommit uteslutande för kronoegendoms behov, ledningarna finge avgiftsfritt vara framdragna över egendomarna, har styrelsen, numera då förslag förelegat om ersättning i förevarande avseende, ansett sig kunna, utan att underställa frågan Eders Kungl. Maj:ts prövning, å kronans vägnar avstå från ersättning beträffande de delar av ledningen, som avsett allenast kronoegendomens egen elektrifiering, så att, i enlighet med vad i sist åberopade nådiga brev bestämts, ledningens innehavare befriats från ersättning beträffande stolpar, som härför erfordrats, och så länge de användas endast för nämnda behov. Beträffande de stolpar, som uppbära ledningar för distribuering av elektrisk kraft jämväl för annan, kronan icke tillhörig egendom, har däremot ersättning fastställts och utkrävts av ledningens innehavare.

Såsom av det anförda framgår förfares i anledning av elektrisk lednings framdragande över kronoegendom i enlighet med de för varje fall av Eders Kungl. Maj:t bestämda villkor och icke med någon självtagen rätt från domänstyrelsens sida.

Det synes styrelsen att de av vattenfallsstyrelsen i kontrakten med respektive distributionsföreningar gjorda förbehåll om kostnadsfri upplåtelse av mark för ledningarna icke böra kunna rubba de villkor, under vilka föreningen erhållit rättighet att framdraga elektrisk ledning över kronoegendom av det slag, varom fråga är, och att för övrigt det villkor för medlemskap i distributionsförening, som innefattas i fordran på fri mark för alla de ledningar föreningen kan finna sig böra framdraga över egendomen, vare sig de avse egendomen enbart eller andra egendomar, kan medföra avsevärd orättvisa, i ty att på grund av vissa förhållanden, såsom läge, utsträckning med mera, en egendom kan komma att starkt betungas under det att en annan lätt eller ej alls beröres av ledning, som avser annan egendoms elektrifiering. Mera lämpade efter de olika egendomarna

synas uppoffringarna för ändamålet bliva, om all erforderlig markupplåtelse, som ej avser enbart kronoegendomens elektrifiering, såsom nu sker gottgöres.

Med anledning av uttalandet i motionen att det i sista hand bleve krono-arrendatorn, som finge betala ersättning till kronan och att en dylik skärpning i arrendevillkoren dock ej brukade ingå i de villkor för kronoegendomens elektrifiering, som uppställdes när arrendator erhöile tillstånd att för egendomen ingå i distributionsföreningen, vill styrelsen meddela att dylikt tillstånd i regel ej begäres, men att då sådant förekommit styrelsen endast pläga förklara, att hinder från dess sida ej mötte mot elektrifieringen under förutsättning, att ledningens framdragande skedde efter anvisning av domänintendenten, där inägor berördes, och av jägmästaren, där ledningen framdroges över skogsmark. Nyss berörda villkor har pläгат föreskrivas för förekommande av att egendomen exploaterades i allför hög grad.

Slutligen anser sig styrelsen ej böra underlåta att i detta sammanhang omförmäla att i ett flertal fall stora skador uppkommit genom elektriska ledningars framdragande över skogsmark särskilt därigenom, att de breda gator, som upphuggits i skogen, givit vindarna fritt spelrum och på så sätt orsakat betydande vindfällen.

I detta ärendes handläggning hava deltagit byråcheferna Roos, föredragande, samt Söderlind och Maass.

Remissakten återställes härjämte.

Stockholm den 28 februari 1922.

Underdånigst:

KARL FREDENBERG.

C. J. M. Hasselgren.

Bilaga 2.

Till riksdagens andra kammares tredje tillfälliga utskott.

Sedan utskottet anhållit om utlåtande av Kungl. Vattenfallsstyrelsen över en inom andra kammaren väckt motion, nr 178, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillämpningen av gällande författningar om elektriska ledningars framdragande inom kronoegendomar, får Vattenfallsstyrelsen härmed i ämnet anföra följande.

Såsom motionärerna framhålla, är det här fråga om kronoegendomar, som elektrifierats genom en distributionsförenings ledning.

För att i möjligaste mån nedbringa föreningarnas kontanta utlägg för ortsnäten har Vattenfallsstyrelsen tidigare brukat föreslå, att medlem av distributionsförening skulle förpliktas att avgiftsfritt upplåta mark för framdragande av föreningens kraftledningar. Därvid förutsattes, att föreningsmedlemmarna i propor-

tion till den odlade arealen skulle bliva i det närmaste lika betungade av ledningsstolparnas placering.

Domänstyrelsen har i viss mån tillmötesgått föreningarnas önskan om kostnadsfri markupplåtelse genom att delvis frångå bestämmelserna i 1916 års kungörelse. Då en kronoegendom elektrifierats genom arrendatorns försorg, har nämligen Domänstyrelsen beträffande den del av ledningen, som tillför egendomen ström, medgivit befrielse från ersättning för intrånget. Rörande den del av ledningen, som endast är av nytta för andra föreningens medlemmar, kräves full ersättning enligt kungörelsen. Denna senare ersättning har då jämlikt föreningarnas stadgar i allmänhet fått betalas till Domänstyrelsen av arrendatorn. Det har synts Vattenfallsstyrelsen som om kronan borde ha samma intresse för befrämjande av jordbrukets elektrifiering som den enskilde jordägaren. Genom Domänstyrelsens förfarande i nyssberörda hänseende hämmas emellertid utvecklingen av elektrifieringen utav kronoegendomar.

Den erfarenhet, som numera vunnits, giver dock vid handen, att i vissa fall en del egendomar kunna bliva avsevärt ogynnsammare ställda beträffande stolpplaceringen ändra, och har Vattenfallsstyrelsen därför förordat att i föreningar, där så är fallet, ersättning utbetalas till samtliga medlemmar, för att en rättvisare fördelning måtte åstadkommas beträffande de olägenheter, som medfölja ledningarnas framdragande.

Har en distributionsförening emellertid beslutat gottgöra sina medlemmar stolpersättning, blir det beträffande kronoegendomen kronan såsom markägare, som plägar uppbära ersättningen i fråga, under det att vederbörande kronoarrendator, som ikläder sig betalningsskyldigheten för egendomens elektrifiering, får betala den därå belöpande andelen av kostnaderna för markersättning. Det synes därför Vattenfallsstyrelsen skäligt, att av den markersättning, som uti ifrågavarande fall kan komma att tillerkännas kronoegendom, kronan avstår så mycket som kronoarrendator i egenskap av medlem av föreningen till densamma nödgas erlagga för täckandet av dess utbetalningar med avseende å markersättningar.

Stockholm den 10 mars 1922.

F. W. HANSEN.

Mauritz Skeppstedt.

H. W. Freit.